

## Zafer KÜÇÜKŞABANOĞLU

“Veri Bağımlı Yapay Zekâlar Çağındayız”

Röportaj: İbrahim ACAR

RÖPORTAJ



İnsanlar yapay zekâdan korkmalı mı? Algoritmaları bir tehdit olarak görmeli miyiz? Yapay zekânın iş hayatına etkisi ne yönde olacak? Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Dijital Dönüşüm Ofisinin açıkladığı Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi’ni nasıl okumalıyız? Tüm bunları Yapay Zekâ Politikaları Derneği (AIPA) Kurucusu ve Başkanı, aynı zamanda UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yapay Zekâ İhtisas Komitesi Üyesi olan Zafer Küçükşabanoğlu ile konuştuk.

**TRT Akademi Dergisi:** Dilerseniz Yapay Zekâ Politikaları Derneği (AIPA) ile başlayalım. Neden kuruldu? Hedefleri nelerdir?

**Zafer Küçükşabanoğlu:** Günümüzde insanlar, dijitalleşen dünyada iki duygu arasında gidip gelmektedir. Bu duygular, belirsizliğin getirdiği korku ve yenilik duygusudur. Bu duygular çerçevesinde dijitalleşmenin tamamıyla olumsuz olduğunu söyleyen bir grupta, dijitalleşmenin olumlu olduğunu söyleyen bir diğer grubun karşı karşıya olduğunu düşünüyoruz. Belki de bizlerin şimdilik bu iki grubun ortasında olması gerekiyordu, ta ki pandemi dönemine kadar. Pandemi dönemiyle birlikte dijitalleşme, hayatımızdaki her konunun ana odağına yerleşti, demek hiç de yanlış olmayacaktır. Bu dönemde hepimiz gördük ki, dijitalleşen dünyada yerimizi alabilmek için bilgili olmamız gerekiyor. Bilgiye sahip olduktan sonra dijitalleşmeden korkmanın bir anlamı olmadığını düşünüyoruz.

Son yıllarda teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte dünyanın büyük bir değişim ve dönüşüme girdiğini hepimiz gözlemlemekteyiz. Pandemiyle birlikte bu değişim ve dönüşüm daha da artmıştır. Buna ek olarak dünyayı yeni bir düzenin beklediğini düşünüyoruz. Bu yeni döneme toplumumuzun hazırlıklı olması gerektiğini düşünüyor ve savunuyoruz. Hazırlıklı olan ve kendini güncelleyen toplumların başarılı; hazırlıksız olan ve kendini güncellemeyen toplumların ise başarısız olacağını düşünüyoruz. Bizler, bu durumda başarılı olan, yani kazanan tarafta olmak ve aynı zamanda ülkemize de katkılar sağlamak istiyoruz.

“Ülkene ve topluma faydalı olabilmek için donanımlı bir birey olman gerek.” motivasyonu ile hareket eden ekibimizle birlikte, 2021 yılı itibariyle bilginin en güçlü ve değerli olduğu döneme girdiğimizi düşünüyoruz. Ekibimizle birlikte yaptığımız araştırmalar ve istişareler sonucunda “Yapay Zekâ” konusunun günümüzdeki birçok konuyu etkilediğini, özellikle de 2025 yılından sonra etkilemenin ötesinde hayatımızın her alanını domine edeceğini öngörüyoruz. Henry Ford’un, “Eğer gelecek hakkında düşünmezseniz, asla bir geleceğiniz olmaz.” ve Hz. Mevlana’nın “Dün dünde kaldı cancağızım. Bugün yeni şeyler söylemek lazım.” sözlerinin ışığında ülkemizin geleceğini düşünerek yeni şeyler söylemenin vaktinin geldiğine inanıyoruz.

Bu inancımız doğrultusunda Yapay Zekâ Politikaları Derneği (AIPA) çatısı altında bir araya gelerek yapay zekâya dair farkındalık yaratmak ve sektörün gelişimine dair bir platform oluşturmak hedefiyle heyecanlı, vizyoner ve toplumu öncelleyen nitelikli bir ekiple ülkemizde yapay zekâ ile ilgili bilinçlendirme çalışmaları yürütmek üzere bir araya geldik. Toplumda yapay zekâ konusuna dair farkındalık yaratmak, bireysel ve kurumsal yetkinliklerin artırılmasına katkı sağlamak ve ülkemizin dünyadaki ilk 10 ekonomi arasına girme hedefini teknoloji girişimciliği ile hızlandırarak ülkemizde yeni girişimcilik kültürünü oluşturmak, desteklemek ve yaygınlaştırmak amacıyla politikalar üretmeyi hedefliyoruz.

Derneğimiz çatısı altında Yapay Zekâ'yı ilgilendiren sadece birkaç konu başlığı değil; eğitimden, ekonomiye; medyadan, dış politikaya; kültür ve sanattan, spora kadar belirlediğimiz 17 konu başlığı altında ele alarak çalışmalarımızı yürüteceğiz. Yapay Zekâ Politikaları Derneği (AIPA) olarak çalışmalarımızı sürdürürken, ülkemizin geleceği değil, bugünü olduklarını düşündüğümüz, nüfusumuzun %31'ini ve yaklaşık 26 milyonluk bir kitleyi oluşturan Z kuşağını önceleyeceğimizi özellikle belirtmek isteriz.

**TRT Akademi Dergisi:** İnsanlar yapay zekâdan korkmalı mı?

**Zafer Küçükşabanoğlu:** İnsanlık önce kendisinden korkmalı. Şu zamana kadar iki dünya savaşı çıkarmış türümüzün bir üçüncüsüne imza atmayacağının kesinlikle garantisi yok. Ancak insanlık, geçmiş tecrübelerine rağmen "hiçbir savaşa imza atmamış yapay zekâdan" korkmayı tercih ediyor. Biraz ironik bir durum. Tabi burada Hollywood etkisi dediğimiz bir durum ortaya çıkıyor. Yapay Zekâ Politikaları Derneği (AIPA) olarak Mayıs ayında Kuantum Araştırma firmasıyla gerçekleştirdiğimiz AIPA Gelecek Araştırmaları serimizin "Toplumda Yapay Zekâ Algısı" araştırmamızda, toplumumuzun filmlerde sunulan yapay zekâ algısı nedeniyle korkuya sahip olduğunu söyleyebiliriz. Şu anki yapay zekâ çalışmaları en basit düzeyde, yani insanoğlunun hayal ettiği kapasite ve yapabilirlikten oldukça uzak. Veri olduğu müddetçe ilerleyebilen, karar verebilen bir yapay zekâdan bahsediyoruz. Bu veri, bağımlı yapay zekâdan değil, bu veriyi üreten toplumdaki, veriyi yapay zekâ için işleyen insandan korkmak gerek.

**TRT Akademi Dergisi:** Yapay zekânın iş hayatına etkisi ne yönde olmuştur ve gelecekte ne yönde olacaktır? Makinelerin insanların işlerini ellerinden alacağı endişesi ne kadar haklı? İşsiz bir orta sınıf ortaya çıkacak yorumu fütürist bir kehanet mi, ciddiye almamız gereken bir öngörü mü?

**Zafer Küçükşabanoğlu:** 3 yıllık süreçte daha önce adını duymadığımız yeni meslekler ortaya çıktığı gibi, mevcut mesleklerden de bir anda ön plana çıkanlar, hak

ettiği yeri bulanlar oldu. Bu anlamda yapay zekânın etkisinin olumlu olduğunu söylemek mümkün. Mesela bir cildiye uzmanı gibi davranan yapay zekâ modeli geliştirmek için start-uplar kuruldu, bilgisayarlı görü uzmanlığı çok talep alan bir meslek hâline geldi. Cildiye uzmanları klinik ve hastanelere alternatif olarak bu start-uplar ve şirketlerde danışmanlık gibi ek bir çalışma alanı kazandılar. Ya da hastanelerde destek olmak üzere geliştirilen robot hemşireler ile birlikte, elektrik elektronik mühendisliği vb. alanlardan mezunlara yeni bir iş ortamı oluşurken makine ve insan etkileşimi, bunun psikolojik, sosyolojik yansımaları alan uzmanlarına yeni bir inceleme sahası oluşurdu.

Makinelerin insanların işlerini ellerinden alacağı kurgusu/korkusu bir nevi doğrudur. Nasıl ilk sanayi devrimi ile insanlık kendisine fiziksel olarak uygun olmayan işleri makinelerle devretti ise şimdide benzer bir durum olacaktır. Bu sefer de giderek sıradanlaşan ve hatta bizi robotlaştıran işlerin makinelerle devrine şahit olacağız. Evet, bu tarafı ile makineler işlerimizi elimizden alacak. Ama o işler, zaten yapmamız gerekenler, bizi tüketen, yıpratıcı işler. İşlevsiz bir orta sınıf ya da sefalet içindeki bir alt sınıf kurgusu “Elysium” gibi Hollywood filmlerinden yükselen bir başka düşüncedir. Buradaki duruş, toplumların insanlık anlayışı ve aldığı eğitimle oluşacaktır. “Komşusu açken tok yatmayan”, “yaratılan her şeye karşı Mevlana hoşgörüsüyle bakan” bir toplumda, kast sisteminin ya da Ortaçağ Avrupa’sı tadında toplumsal tabakalar oluşacağına inanmıyorum. Ancak burada eğitim önemli bir etken, birlikten kuvvet doğar inancı ile yeni nesillerin daha donanımlı yetişmesi için ele ele vermek gerek. Ord. Prof. Cahit Arf’lerin, Lütfi Askerzâde’lerin, El-Cezeri’lerin izlerini taşıyan bu topraklarda, işlevsel ve sıradan olmamak zaten köklerimizde var.

**TRT Akademi Dergisi:** Yapay zekâdan en olumsuz etkilenecek meslekler hangileridir?

**Zafer Küçükşabanoğlu:** En sıradan olan, zekâ pırıltısı, farklı düşünmenin gereksizleştiği her meslek olumsuz etkilenecek. Bu anlamda Başkan Yardımcım Dr. Şebnem Özdemir’in geliştirdiği bir formül var. Ben sözel olarak ifade edeyim: İşinizi, mesleğinizi düşünün. Ne kadar kendini tekrar eden eylemler barındırıyor? Eğer bu tekrarlı eylemler, mesleğinizin %70’ini oluşturuyorsa önümüzdeki 2 yıl içinde mesleğinizin istihdam oranı gözle görülür bir şekilde düşecek ve tercih edilmemesi gerekenler arasına yerleşecektir.

AIPA Gelecek Araştırmaları serimizin “Toplumda Yapay Zekâ Algısı” araştırmamızda da Yapay Zekâ algısını ölçerken buna benzer bir soruyu da toplumumuza sorduk. En olumsuz etkilenecek meslek olarak 1. Sırada %22 ile “doktorluk”, 2. sırada %15.7 ile “öğretmenlik/akademisyenlik”, 3. sırada %14.5 ile “kolluk kuv-

vetleri”, 4. sırada ise %11.4 ile “Tercümanlık” cevapları geldi. Tabii buradaki bir algı meselesidir. Makinelerin doktorlar gibi ameliyatlar yaptığı, hassas operasyonlarda devreye girdiğini düşünürsek aslında şaşırtıcı cevaplar değiller.

**TRT Akademi Dergisi:** Veri, yapay zekânın olmazsa olmazı. Bu noktada veri güvenliği, verilerin işlenmesi gibi konular ön plana çıkıyor. Verilerin korunması noktasında neler yapılmalı? Verilerin işlenmesi veriye nasıl bir değer katıyor?

**Zafer Küçükşabanoğlu:** Çok doğru. Veri bağımlı yapay zekâlar çağındayız. Veriyi korumak sadece devlet ve kurum düzeyinde bir sorun değil, bireyler de bu sorunun önemli bir parçası. Kanun yapıcı ne kadar kuvvetli kanunlar koyarsa koysun, bireyler eğlence vb. faktörler için bu kanunları delebiliyor, yaptıkları veri paylaşımının ilerisini göremeyebiliyorlar. Dolayısıyla veri korumak, verinin kattığı değer, veri ile oluşan güç tam bir okuryazarlık sorunu. Önce toplumsal bilinçlenmeye ihtiyaç var.

Veriler ilk etapta ham, gürültülü ve hatta kirli. Çamura bulanmış, işlenmemiş bir elmas gibi. Önce temizlemek ve ayıklamak gerek. Bu temizleme ve ayıklama süreci veriyi makine için anlamlı hâle getirmek demek. Tıpkı kaliteli gıda ile beslenen çocukla, fast-food ve şekerli fabrikasyon gıda ile beslenen çocuk arasındaki sağlık, gelişim farkı gibi. Kaliteli hâle getirilmiş veri ile beslenen her makine, topluma daha sağlıklı hizmetler, sonuçlar sunar.

**TRT Akademi Dergisi:** Yapay zekânın gelecekte oynayacağı rol hep merak konusu. Hayatımıza daha fazla konfor getirecek bir şey mi geliyor, yoksa distopya mı gerçekleşiyor?

**Zafer Küçükşabanoğlu:** Buradaki gelecek senaryosu yapay zekâda, zekâ seviyesi olarak ne kadar ileri gideceğimize göre değişir. Mesela şu an ki yapay zekâ seviyesinde kalırsak hayatımızdaki konfor da değişim de sınırlı olacak. Veriye hâkim olan şirket ve toplumların diğerleri üzerindeki baskısını göreceğiz. Tıpkı doğal kaynaklara hükmeden devlet ve şirketler gibi. Ama insan seviyeli bir yapay zekâyâ evrilebilirsek, işte o zaman oyunun kuralları değişecek diyebilirim. Ütopya mı, distopya mı, apokaliptik bir dünya mı sorusunun cevabı yine insanda olacak. Çünkü ne olursa olsun, yapay zekâ, insanlığın yeni çocuğu. Ebeveyn olarak nasıl davranırsak, ne sunarsak o da ona göre davranacak ve onu sunacak.

**TRT Akademi Dergisi:** Yapay zekâ insanlığın düşünsel evrimde geriye doğru gitmesine sebep olacak mı? Algoritmaları varoluşumuza bir tehdit olarak görmeli miyiz?

**Zafer Küçükşabanoğlu:** Bilakis, düşünsellikte yeni bir döneme gireceğimize inanıyorum. Bizi yaratıcılıktan uzaklaştıran tüm süreçleri yüklenmesi, insanoğlu açısın-

dan kırılım noktası olacaktır. Bu kırılım noktası ile sanat, felsefe ve bilimde belki de çığır açan ilerlemeler kaydedilecek, insanlık için yeni bir milat oluşacaktır. Benzer şekilde sosyal bir canlı olan insan, günümüzde işi ile sosyal yaşantısı arasındaki dengeyi kuramamakta ve hep kendinden, sosyalleşmesinden ödün vermektedir. Belki bu yeni dönem gerçek anlamda iletişim kurma becerilerimizi güçlendirecek, hak ettiğimiz etkileşim ve sosyalliği yaşadığımız bir dünyaya bizi taşıyacaktır.

**TRT Akademi Dergisi:** Yapay zekâyı konu alan filmlere baktığımızda genel itibariyle insanların kontrolü kaybettiği bir korku atmosferi söz konusu. Böyle bir ihtimal sainsal düzlemde ve insanlığın bilinçaltında canlı iken yapay zekâyı geliştirmek niye?

**Zafer Küçükşabanoglu:** Bilim insanlığın korkuları ve bilinçaltında barındırdığı asılsız inanışlara hizmet etseydi dünyayı hâlen düz ve evrenin merkezi olarak kabul ediyor olurduk. Tarih çizgisinde insanlığın, bilimi gülücüklerle ya da kucak açarak karşıladığını pek söyleyemeyiz. Bilakis, bilim hep ezber bozan olmuştur. Atalarımızın bilimin ve sanatın, müziğin gücü ile ruh hastalıklarını tedavi ettiği bir çağda, dünyanın diğer ucunda aynı hastalar insanlık dışı koşullarda ölüme terk ediliyor ve cadı, büyücü yaftası ile yok ediliyordu. Bilimden ilham almak, kültürümüzü bilimle harmanlayarak ilerlemek bizim köklerimizde var. Sırf Holywood filmlerinin empoze ettiği düşünce ile yapay zekâdan asılsız yere korkmak özümze ihanettir.

**TRT Akademi Dergisi:** Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Dijital Dönüşüm Ofisinin geçtiğimiz ay açıkladığı Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi’ni nasıl değerlendiriyorsunuz?

**Zafer Küçükşabanoglu:** Bizler de Yapay Zekâ Politikaları Derneği (AIPA) olarak açıklamanın yapıldığı gün Gebze’de Bilişim Vadisi’nde lansmandaydık ve tarihe tanıklık ettik. 2021-2025 yıllarını kapsayan Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi’nin duyurulmasının Türkiye için devrim niteliği taşıyan bir gelişme olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim.

2016 yılından itibaren dünya genelinde ülkelerin birbiri ardına yapay zekâ stratejilerini açıklamıştır. 2016 yılında ABD, Güney Kore, Çin; 2017 yılında Kanada, Japonya, Singapur, 2018 yılında Almanya, Fransa, Hindistan, İngiltere; 2019 yılında ise Rusya bu ülkelerden bazılarıdır. Bu strateji dokümanlarında ülkelerin bakış açıları, yapay zekâ dünyasına nasıl yön vermek istedikleri ve küresel rekabette ulaşmak istedikleri noktanın açıkça ifade de edilmiştir. Geçtiğimiz yıllarda Türkiye’nin yapay zekâ alanında genç nüfus potansiyeli ve çıkardığı başarılı girişimlerle dikkat çekmesine karşın kurumlar ve toplumlara yön verecek bir strateji belgesinin eksikliğinin çeşitli raporlarda yer bulmuştu. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi tarafından gerçekleştirilen etkinlikte paylaşılan 2021-2025 Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi’nin bu eksikliği kapatmanın

ötesine geçtiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Açıklanan stratejiyle ülkemizin mevcut potansiyelinin nasıl bir güce dönüşebileceğini açıkça tasvir edilmiştir. 2025 yılının sonuna kadar geçerli olan strateji planı ile önemli bir adım atan ülkemiz, yapay zekâyı kamunun ve toplumun kritik ögesi olarak merkeze konumlandırmıştır. Bu konumlandırmada salt teknolojik gelişimlere odaklanılmamış, yapay zekâ dünyasında etik ve hukuki sorunlara dikkat çekilmiş, meslekler üzerindeki etkisi detaylı bir şekilde de vurgulanmıştır.

Açıklanan Ulusal Yapay Zekâ Strateji Belgesi ile ülke olarak artık net bir hedefimiz bulunuyor. Hedeflerin olması hâlinde yürünecek yolu çizmenin ve seçmenin daha kolay olacağını düşünüyorum. Bizlere düşen, üniversitelerden özel şirketlere, kamu ve toplumun tüm katmanları ile bu stratejiye, hedeflere destek olmaktır. Çünkü ülkemiz, başta yapay zekâ olmak üzere teknolojide ne kadar güçlü olursa dünyada da sesi o kadar gür çıkacaktır. Bu gür sesin önemli öncülü, tartışmasız 26 milyonu aşan Z kuşağımızdır. Ulusal Yapay Zekâ Strateji Belgesi ile Z kuşağının potansiyelini önceleyerek iyi değerlendirmek gerekmektedir.

2021-2025 Ulusal Yapay Zekâ Strateji Belgesi ile strateji geliştiren ülkelerden, ilerleme biçimini ortaya koyan ülkeler listesine geçen ülkemiz, tabiri caizse 2. ligden 1. lige yükselmiştir. 2025 yılından sonra süper ligde yer alacak gücümüzün de olduğunu düşünüyor ve ülkemize sonsuz güveniyorum. Yapay Zekâ Politikaları Derneği (AIPA) ailesi olarak bu önemli belgeyi oluşturan Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'ımız ve Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisimize şükranlarımızı sunuyoruz. Ülkemiz adına heyecanlı ve umutluyuz.

